

YABANCI BİR YÖNETMENİN TÜRK KURTULUŞ SAVAŞI FİLMİ: “YOU CAN’T WIN ‘EM ALL”¹

Lokman ZOR*

Öz

Türk Milleti’nin işgal edilen Anadolu topraklarını kurtarma adına giriştiği Kurtuluş Savaşı, çok sayıda sinema filminin konusunu oluşturmuş, Milli Mücadele’nin çeşitli yönleriyle anlatıldığı birçok film çekilmiştir. Türk Sineması’nda önemli tarihi konulardan biri olarak öne çıkan Kurtuluş Savaşı, bazı yabancı yönetmenlerin de ilgisini çekmiştir. Bu doğrultuda tanınmış İngiliz yönetmen Peter Collinson, 1970 yılında, Kurtuluş Savaşı’nı konu alan “You Can’t Win ‘Em All (Her Zaman Kazanamazsın/Paralı Askerler)” isimli bir film çekmiştir. Film, Hollywood yapımı olması ve Türk Kurtuluş Savaşı’nı yabancı bir yönetmenin bakış açısıyla yansıtması açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışma, You Can’t Win ‘Em All filminin Türk Kurtuluş Savaşı’nı nasıl ele aldığını incelemektedir. Nitel bir araştırma olan ve tarama modeli ile hazırlanan bu çalışmada, Peter Collinson’un filmine ait veriler, tarihsel film analizi modeliyle incelenmiştir. Çalışmada, filmin tarihsel gerçekliklere ne ölçüde sadık kaldığı, dönemin atmosferini nasıl yansıttığı ve Kurtuluş Savaşı’nı uluslararası izleyiciye nasıl aktardığı değerlendirilmeye çalışılmış, yabancıların sinema diliyle Milli Mücadele’ye bakış ve değerlendirme biçiminin ortaya koyulması amaçlanmıştır.

¹ Bu çalışma 30 Mayıs-01 Haziran 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen Uşak’ın İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılı Uluslararası Sempozyumu’nda sunulan ve özeti yayımlanan “Yabancı Sinema Bakışıyla Türk Kurtuluş Savaşı” başlıklı bildirinin yeniden ele alınıp genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

* Doç. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, lokman_zor@hotmail.com, Niğde/Türkiye

Sonuçta, söz konusu filmin tarihsel bir belge niteliğinden çok, dönemin olaylarını macera türünde şekillendiren kurgusal bir yapım olarak, yabancı bir yönetmenin perspektifinin, ulusal tarih anlatısından farklı bir bakış açısına sahip olduğu ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Kurtuluş Savaşı, *You Can't Win 'Em All*, tarihsel film, yabancı yönetmen, savaş filmi.

A FOREIGN DIRECTOR'S FILM ON THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE: "YOU CAN'T WIN 'EM ALL"

Abstract

The War of Independence, which the Turkish Nation launched to save the Anatolian lands, has been the subject of many movies, and many movies have been made about the National Struggle. The War of Independence, which is an important historical subject in Turkish Cinema, has also attracted the attention of some foreign directors. The well-known British director Peter Collinson, shot a movie called "You Can't Win 'Em All" in 1970. The movie is very important because it is a Hollywood production and reflects the Turkish War of Independence from a foreign director's perspective.

*This study examines how the film *You Can't Win 'Em All* addresses the Turkish War of Independence. In this study, which is a qualitative research prepared with the scanning model, the data belonging to Collinson's film were examined with the historical film analysis model. The study attempts to evaluate the extent to which the film remains faithful to historical facts, how it reflects the atmosphere of the period, and how it conveys the War of Independence to international audiences. As a result, it has been revealed that the perspective of a foreign director has a different perspective than the national historical narrative, as the film in question is a fictional production that shapes the events of the period with adventure genre elements rather than a historical document.*

Keywords: Turkish War of Independence, *You Can't Win 'Em All*, historical film, foreign director, war film.

GİRİŞ: Türk Kurtuluş Savaşının Önemi

En genel biçimiyle bir milletin işgal edilen topraklarını savunma mücadelesi olarak ifade edilebilecek Kurtuluş Savaşı, genç-yaşlı, kadın-erkek topyekûn bir milletin son derece güçlü ve donanımlı ordulara karşı özgür, onurlu ve saygın bir

yaşam adına vatan sevgisi, inanç, azim, fedakârlık ve kararlılıkla büyük bir mücadele vermesinin tarihteki en önemli örneklerinden biridir. Bu yönüyle sömürge ya da işgal altındaki tüm insanlara esin kaynağı olup umut vermiştir ve dünyanın her tarafından gerek siyasi, gerek askeri ve gerekse sanat çevrelerinin ilgisini çekmiştir.

Ülkemiz tarihinde resimden heykele, müzikten edebiyata, tiyatrodan sinemaya kadar birçok sanat dalında ortaya konan eserlere konu olan Türk Milli Mücadelesi, sadece yerli sanatçıların değil aynı zamanda yabancı sanat insanlarının da eserlerinde çeşitli boyutlarıyla vücut bulmuştur. Bu bağlamda İngiliz asıllı Amerikalı yönetmen ve yapımcı Peter Collinson’un, 1970 yılında çektiği “You Can’t Win ‘Em All (Her Zaman Kazanamazsın/Paralı Askerler)” isimli film de sinema alanında yabancı bir sanat insanı tarafından Türk Kurtuluş Savaşı’nı konu edinmiş dikkat çekici eserlerden biridir. Filmin en önemli özelliği Milli Mücadeleyi yabancıların gözünden yansıtmasıdır. Dönemin olaylarına ve kişilerine yönelik değerlendirme yapılırken tarihsel bir bakış açısına bağlı kalınıp kalınmadığını ortaya koyabilme bakımından son derece önemli olmasına rağmen film bugüne kadar herhangi bir bilimsel çalışmaya konu edilmemiştir.

Nitel bir araştırma olan ve genel tarama modeli ile hazırlanan bu çalışmada, Peter Collinson’un “You Can’t Win ‘Em All” isimli filmine ait veriler, metin ve anlatı bağlamında tarihsel film analizi modeliyle incelenmiştir. Söz konusu film, yabancı bir yönetmen tarafından çekilen, yabancı sanat insanları ve teknik personelin görev aldığı, yabancı bir yapım olarak Türk Kurtuluş Savaşı’nı konu alan bir film olması dolayısıyla kasti (yargısal) örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Çalışmada, genel olarak yabancıların sinema diliyle Türk Kurtuluş Savaşı’nı değerlendirme biçiminin tarihsel doğruluk bağlamında yansıtılması amaçlanmaktadır. Ayrıca çalışmada filmin sinematografik niteliğinin belirlenmesinin yanı sıra dönemin olaylarına ve kişilerine yönelik tarihsel bir

bakış açısının varlığı araştırılmaya, filmle gündeme taşınan konu ve içeriğin, tarihsel bağlamında ele alınıp alınmadığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Yabancıların Gözünden Millî Mücadele ve Atatürk

Türk Kurtuluş Savaşı, milletçe ortaya konulan azim, kararlılık ve fedakârlık bakımından dünya tarihinde eşine ender rastlanan mücadele örneklerindendir. Bu yönüyle gerek Milli Mücadelenin verildiği yıllarda gerekse sonrasında (günümüze kadar) dünyaca ilgi görmüş tarih, siyaset, uluslararası ilişkiler, sanat ve daha birçok alanda çeşitli çevrelerce ele alınıp değerlendirmelere konu olmuştur. Bu anlamda emperyalizm ve sömürüye karşı bir direniş ve mücadele niteliği taşıyan Türk Kurtuluş Savaşı, sadece Türkiye'nin emperyalist devletlerin tahakküm ve zulmünden kurtuluşu olarak değil, benzer biçimde tahakküm, haksızlık ve zorbalığa maruz kalan bütün mazlum milletlerin kurtuluşuna örnek teşkil edecek bir bağımsızlık savaşı olarak da görülmüştür. Dolayısıyla yabancıların Kurtuluş Savaşı'na yönelik bakış açısı son derece önem arz etmektedir.

Örneğin; Macar halkı ve Macar basını Türk Milli Mücadelesine ve Mustafa Kemal'e özel bir ilgi göstermiştir. Macarlar, gösterdikleri ilgi doğrultusunda bir anlamda Türklerin Anadolu'daki var oluş ve bağımsızlık mücadelesinin Avrupa'daki savunucusu olmuşlardır. Bu bağlamda Türk Kurtuluş Savaşı'nın Macaristan'daki en büyük destekçileri olarak Macar Turancılar öne çıkmıştır. Türkleri aynı soydan gelen kardeş bir halk olarak gören Macar Turancılar, Anadolu'da ortaya koyulan milli direnişi ve verilen bağımsızlık savaşını açık bir biçimde desteklemişlerdir. Macar Turancılar özellikle Türklerin milli davasının haklılığını basın-yayın yoluyla Avrupa'da ispat etmeye çalışarak Türk Milli Mücadelesi'ne çok büyük destek vermişler, Avrupa kamuoyunu Türk Milli Mücadelesinin haklılığı konusunda ikna etmeye çalışmışlardır (Karagülmez, 2019:499). Bunun dışında Macar halkı da, Turancı bakış açısının bir sonucu olan

yakınlık duygusuyla, kardeş görüp müttefik bildiği Türklerin ortaya koyduğu mücadeleyi en başından itibaren desteklemiş, elde edilen zaferlerden mutluluk duymuşlardır. İzmir’in kurtuluşundan sonra Pesti Hırlap Gazetesi’nde yayınlanan bir yazı, bu bakış açısının önemli bir örneği niteliğindedir. “Türk Zaferi” adlı yazıda *“Türk kardeşlerimiz Yunanlıları bozguna uğrattı ve Anadolu’dan söküp atarak bizleri sevindirdi. Türk yiğitleri Doğu’da esaslı bir harita değişikliği yaparak Batılı iktidarlara derslerini veriyorlar. Yunanlılar öyle korkunç bir yenilgiye maruz kaldılar ki Yarım milyon yiğidiyle Kemal Paşa haklarından gelmiştir. Ve o, sadece Sevr’i altüst etmekle kalmadı, tamamen yeni bir durum yarattı”* (Yağcı Aksel, 2018:66) denilerek dikkat çekici bir yaklaşım ortaya konulmaktadır.

Benzer bir bakış açısı özellikle Büyük Taarruz’dan sonra Fransız basını ve Fransız kamuoyu için de geçerlidir. Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı gibi peş peşe birkaç savaş vermiş aynı anda birçok cephede savaşmış sonrasında da cepheelerine el konulup, askerleri terhis edilmiş Türk ordusunun, Mustafa Kemal Paşa etrafında toplanarak büyük bir zafer elde etmesi Fransız basınının dolayısıyla da Fransız kamuoyunun önemli ölçüde ilgisini çekmiştir. Özellikle bu süreçten sonra Fransız basınında, pozitif bir Türk ordusu imajının oluştuğu görülmüştür. “Le Temps Gazetesi” İngiliz General Charles Townshend’in şu demecini dikkat çekici bir şekilde sayfalarına taşımıştır: *“İngiltere hükümetinin Kemal’in ordusunun savaşçı değerine ilişkin en küçük bir fikri olduğunu sanmıyorum. Bu ordunun morali fevkaladedir. Fevkalade kullanılabilecek tek kelimedir. Askerlerin hepsine kazanma arzusu hâkim. Lokomotif tekerlerinden, vagon parçalarından top kamaları yapılıyor. Türk topraklarına uyması için Rus mermilerinin çapını değiştiriyorlar. Konya uçak fabrikasında Yunanlılardan ele geçirdikleri uçakları gördüm. Türkler bunlara kanat ve pervane uydurmuşlar”*. Le Temps Gazetesi, bu demeçle, Türk ordusunun azmini, kararlılığını ve başarıya olan inancını övgü dolu bir biçimde tasvir edip kamuoyuna aktarmıştır. Aynı

doğrultuda bir yaklaşım sergileyen Le Figaro Gazetesi de *“Türk yaklaşıyor ve şimdiden Manisa tepelerine ulaşan büyük gölgesi geleneksel korkuyu canlandırdı”* diyerek Türk halkının eski gücüne kavuştuğunu övgü içeren bir imayla ortaya koymuştur (Kırışman, 2014:1105). Fransız basınında o dönem buna benzer birçok haber ve yorum örneği ve Fransız kamuoyunda Türk Milli Mücadelesiyle ilgili övgüye mazhar görüşler sıkça yer almıştır.

Türk Milli Mücadelesi, o yıllarda yeni kurulmuş olan Yugoslavya Krallığı bünyesindeki Hırvatistan’dan da dikkatle takip edilmiştir. Zagreb’te yayınlanan dönemin üç önemli gazetesi “Novosti” ve “Obzor” gazeteleri sık sık Anadolu’da yaşananlarla, Osmanlı Devleti’nin durumuyla, özellikle de İzmir’in işgal edilmesi ve sonrasındaki süreçle ilgili haberlere yer vermişlerdir. Bu doğrultuda özellikle Novosti Gazetesi’nin haberleri, İzmir’in işgal edilmesini haksızlık olarak değerlendirip Türk halkının işgale yönelik tepkilerinin ve işgale karşı giriştikleri mücadelenin haklılığından yana bir yaklaşım içerisindedir. Ayrıca Novosti Gazetesi’nde İzmir’in işgalinden sonra *“Türk düzenli ve düzensiz çeteleri”* olarak ifade edilen milli direniş gruplarının İtalyan ve Yunan ordularını zor duruma düşürdüğüne dair haber ve makaleler de yayınlanmıştır. Obzor Gazetesi’nde ise Türk halkının amacının genel bir kurtuluş ve Türkiye’nin düşman ordularından arındırılması olduğu, bunun için başında Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey’in bulunduğu birlikçi bir hareketin ortaya çıktığı yazılmıştır. Atatürk’ün önderlik ederek düzenli bir mücadeleye dönüştürdüğü milli direniş hareketi de bu iki gazetenin haberlerinde yer bulmuştur. Novosti Gazetesi, Mustafa Kemal Paşa’nın halkın gözünde büyük bir saygınlık ve popülerliğe sahip olduğunu, Anadolu’daki tüm ordunun ve halkın Mustafa Kemal’in hareketine sadık kalmış gözüktüğünü ve O’nu tutuklamanın çok zor olduğunu yazmıştır. Milli Mücadele’nin başarıya ulaşmasından sonra ise Slobodni dom Gazetesi, Türk Milli Mücadelesi’ne bakış biçimini yansıtacak nitelikte *“Kemal Paşa, vatanını dış düşmanlardan kurtardı”* ifadesini kullanmıştır (Vlašić, 2017:51-54).

Atatürk’e ve Milli Mücadele’ye yönelik dikkat çekici bir değerlendirme ve bakış açısı örneği olarak, Yeni Delhi’deki Jawaharlal Nehru Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Mohammad Sadiq’ın bir çalışmasında ortaya koyduğu yaklaşım verilebilir. Mohammad Sadiq, “The Turkish Revolution and the Indian Freedom Movement¹” isimli eserinde, Hindistan’da bağımsızlık mücadelesinde milli birliği sağlamaya Türk Milleti’nin ilham kaynağı olduğu düşüncesini öne sürmektedir. Türk Milleti’nin ortaya koyduğu azmin, kararlılığın ve gösterdiği fedakârlığın birçok ülkeye olduğu gibi Hindistan’a da örnek teşkil ettiğini ve yol gösterdiğini belgelerle ortaya koymaktadır. Sadiq ayrıca, Atatürk’ün de Hint istiklal mücadelesi veren liderleri etkilediğini ve onlar için örnek olduğunu belirterek bu doğrultudaki fikir ve iddialarını da belgelerle kanıtlamıştır (Feyzioğlu, 1986:39).

Milli Mücadele sürecinde yabancıların Türk Kurtuluş Savaşı’na yönelik bakış açılarının ve değerlendirmelerinin hep burada yer verilen örneklerde olduğu üzere takdir, övgü ve haklılık ekseninde olduğunu söylemek pek tabii ki mümkün değildir. Zira olayları farklı perspektiften ele alan, tarihi gerçeklere ve bağlamlara bağlı kalmadan yanlı bir yaklaşım sergileyerek Türk Milletinin verdiği mücadeleyi olumlamayan ya da eleştiren tutumların varlığından da bahsetmek gerekir. Özellikle Osmanlı topraklarında işgalci konumunda olan ya da çıkar beklentisiyle bir takım hesaplar yapan devletlerin -nadir bir şekilde hakkaniyetle davranan bazı kişi ya da toplulukları hariç tutarsak- genel yaklaşımı, başta Atatürk ve silah arkadaşları olmak üzere Milli Mücadele içinde yer alan herkese karşı isyancı, asi, çeteci tarzında tanımlamalar, verilen mücadele de isyan, ihanet, çetecilik vb. eylemlerden ibarettir.

Bu yaklaşımın temsili bağlamında en fazla ABD’nin tavrı dikkat çekmektedir. ABD’nin I. Dünya Savaşı’nda İtilaf Devletlerinin yanında yer alması, Anadolu’nun işgal edilmesi sürecine yardımcı olup destek vermesi, İzmir’in işgalinde

¹ Macmillan India Limited, 1983, New Delhi.

Yunanlılara yardım etmesi gibi Türk Milletinin aleyhine sergilediği genel yaklaşım, Milli Mücadele sürecinde de devam etmiş, devletin bu tavrı ABD kamuoyuna da belirgin şekilde yansımıştır. Bu doğrultuda Amerikan gazetelerinin büyük bir çoğunluğu Türk Milli Mücadelesine karşıt haber ve yayınlarıyla dikkat çekmektedir. Örneğin, “Arizona Republican Gazetesi” yayınlarında, Erzurum ve Sivas Kongrelerini “asilerin kalkışması” şeklinde nitelendirmiş, Anadolu’da yaşanan düzensizlik ve kaosun başlıca sorumlusunun “eşkiya ve haydutlardan” oluşan milliyetçiler olduğunu, bunların siyasi bir amaç için silahlanıp Yunan ve Ermeni katliamları yaptığını, bu katliamların sorumlusunun da Mustafa Kemal Paşa olduğunu iddia etmiştir. Benzer şekilde “Evening Public Ledger Gazetesi” de yayınlarında Milli Mücadele güçlerini “Anadolu’daki bölücü güçler” olarak nitelendirmiş, bunların Konya’yı işgal etmeye çalıştıklarını ve İstanbul’a bağlı yetkilileri bölgeden kovduklarını öne sürmüştür (Öğreten, 2022:179). Genel olarak “New York Times Gazetesi”nin başı çektiği ABD gazetelerinde yayınlanan bütün haber ve makalelerde, Kuvayı Milliye mensupları işgale karşı çıkıp istiklal mücadelesi verdiği için “kalkımcı, çeteci, isyancı, bölücü, asi, katliamcı” gibi suçlama içeren tanımlamalarla nitelendirilmiştir². Aynı şekilde Atatürk’ten ise haberlerin genelinde “despot, çetecilerin başı, isyancı, milliyetçi lider” gibi ifadelerle bahsedilmiştir. Milli Mücadele’nin süreçlerini ve verilen bağımsızlık mücadelesini tamamen Türk Milletinin aleyhine bir bakış açısıyla yanlı olarak ele alan New York Times, neredeyse tüm haber ve makalelerinde Milli Mücadele direncini kırarak, moral bozacak ve ortaya koyulan mücadeleyi zayıf ve nitelsiz gösterecek şekilde yayın yapmıştır³. Haberlerde Türk halkının Mustafa Kemal Paşa’ya ve Türk Ordusu’na topyekûn destek vermediği, aksine büyük bir kesimin karşı olduğu fikri yansıtılmaya çalışılmıştır. Öyle ki, Türk Ordusu’nun Anadolu’nun birçok

² New York Times 15 Mart 1920 / 13 Mayıs 1920, The Washington Times 11 Temmuz 1919 vb.

³ New York Times 07 Temmuz 1920 / 08 Eylül 1920 vb.

yerinde halka yönelik baskı yaptığını, masum insanları öldürüp, köyleri yakıp yıktığını iddia eden, bundan dolayı halkın Yunan Ordusu’nu memnuniyet ve sevgiyle karşıladığını öne süren haberler dahi yayınlanmıştır⁴. New York Times Gazetesi’nin haberlerinde en fazla dikkat çeken noktalardan biri de Türklerin Ermenilere ve Rumlara yönelik katliamlarda bulunduğu, batıda ve Karadeniz’de Rumları, doğuda ve güneydoğuda da Ermenileri katlettiği iddialarında bulunmasıdır⁵. Haberlerde başta Yunan Ordusu olmak üzere işgalci devletlerin orduları bile masum gösterilmeye çalışılırken, haksız şekilde vatan toprakları işgal edilmiş olan ve bu işgali reddedip özgürlük mücadelesine girişen Türkler, Kuvayı Milliye ve Atatürk ise katliamcı ilan edilmiştir. Aynı yaklaşım diğer Amerikan gazeteleri için de geçerlidir. Özellikle Karadeniz Bölgesi’nde Pontusçu isyana karşı yürütülen harekât Amerikan gazetelerinde Türk Milliyetçilerinin Rumlara karşı işledikleri katliamlar şeklinde yansıtılmıştır. New York Times’ın dışında, New York Herald, The Washington Herald, The Washington Post gibi gazeteler de “300 Rum Katledildi”, “Türklerin Rodosto’da (Tekirdağ’da) Çoğu Kişiyi Öldürdüğü Rapor Edildi”, “Kemalistler Pontus’ta Rumlara Saldırıyor”, “Rum Köyleri Sakinleriyle Birlikte Yakıldı” gibi başlıklarla yayınladıkları haberlerde Türklerin Rumları katlettiğine dair iddialarda bulunmuşlardır (Okur, 2024:89).

Milli Mücadele yıllarında Atatürk önderliğinde Türk halkının verdiği mücadeleye yabancı devletlerin, siyasetçilerin, gazetecilerin, aydınların ve halkların bakış ve değerlendirmelerinin doğal olarak kişisel veya milli çıkarlar doğrultusunda şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu durum, Kurtuluş Savaşı’nın sona ermesinden ve Türk Milleti’nin bütün imkânsızlıklara rağmen elde ettiği büyük zaferden sonra değişmiştir. Verilen mücadelenin ve elde edilen kazanımların sadece Türk Milleti açısından değil tüm insanlık, özellikle de sömürge ve esaret altındaki tüm halklar bakımından arz ettiği kıymet ve anlam daha net

⁴ New York Times 03 Temmuz 1920 vb.

⁵ New York Times 01 Mart 1920 / 10 Temmuz 1921 / 1 Şubat 1922 / 15 Temmuz 1922 vb.

anlaşılmıştır. Bu doğrultuda sonraki süreçlerde gerek Türk milletinin verdiği istiklal mücadelesine gerekse Atatürk'ün rolüne dair daha belirgin, daha olumlu düşünce ve değerlendirmeler ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda İngiliz Daily Mail Gazetesi haberlerinde, Milli Mücadeleyi ilk başlattığı dönemlerde Atatürk'ten "isyancı, asi, küstah Kemal"⁶ gibi tahkir içeren nitelendirmelerle bahsederken ilerleyen süreçte "Kemal, Mustafa Kemal, Milliyetçi Türk Hükümeti'nin Lideri, Yeni Türk Ordusunun Başı"⁷ gibi ifadeler kullanmaya başlamıştır.

Milli Mücadelenin Türk Milletinin zaferiyle sonuçlanıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra tüm dünyanın Atatürk ve Milli Mücadele'ye bakışı ve değerlendirme biçimi değişmiştir. Özellikle Türk topraklarına yönelik emellere, planlara ve beklentilere son verilmesi daha hakkaniyetli bir bakış açısı yaratmıştır. Bu bağlamda Türk Milleti'nin ortaya koyduğu azim ve kararlılık dünya kamuoyu gözünde daha anlaşılır bir hal almış, nispeten gerçek manasına kavuşmuştur. Ne var ki, söz konusu değerlendirmelerin tamamının ideolojik bağnazlıktan sıyrılmış olduğunu söylemek de mümkün değildir. Bütün dünyanın ilgisini çeken ve birçok millete yol gösterici olan bu büyük mücadele örneği, çeşitli çevrelerce olduğu gibi sinema alanında da üzerinde durulması gereken önemli bir konu olarak değerlendirilmiş ve bu yönüyle önemli oranda dikkat çekmiştir. Bu bağlamda Türk Milli Mücadelesi ve Atatürk, yalnızca yerli yönetmenler tarafından değil, yabancı yönetmenler tarafından da çeşitli boyutuyla ele alınmıştır. İngiliz asıllı Amerikalı yönetmen ve yapımcı Peter Collinson'un, 1970 yılında çektiği "You Can't Win 'Em All (Her Zaman Kazanamazsın/Paralı Askerler)" isimli film de sinema alanında yabancı sanat insanları ve teknik personelinin görev aldığı, yabancı bir sanat insanı tarafından yapılan Türk Kurtuluş Savaşı'nı konu edinmiş dikkat çekici eserlerden biridir.

⁶ Daily Mail 15 Ekim 1919 / 14 Haziran 1920 vb.

⁷ Daily Mail 20 Temmuz 1920 / 02 Eylül 1922 / 15 Eylül 1922 vb.

“You Can’t Win ‘Em All”, Milli Mücadele ve Atatürk

“You Can’t Win ‘Em All (Her Zaman Kazanamazsın/Paralı Askerler)” filmi, ABD’nin tanınmış uluslararası yapım şirketlerinden biri olan Columbia Pictures’ın ABD-İngiltere ortak yapımı olarak 1970 yılında çekilmiştir. Bütün sahneleri Ege Denizi’nde ve Türkiye’nin İstanbul, İzmir, Kapadokya gibi farklı bölgelerinde çekilen filmin yönetmenliğini Peter Collinson yapmıştır. Konusu Türk Kurtuluş Savaşı döneminde, 1922 yılında Türkiye’de geçen filmin senaryosunu Leo Gordon yazmıştır. Başrollerini Hollywood’un iki ünlü oyuncusu Tony Curtis ve Charles Bronson ile Fransız Michèle Mercier paylaşmışlardır. Fikret Hakan ve Salih Güney’in de önemli rollerde görev aldığı filmde Erol Keskin, Yüksel Gözen, Bülent Gültekin, Mümtaz Alpaslan, Suna Keskin ve Kayhan Yıldızoğlu gibi Türk oyuncuların yanı sıra Patrick Magee, Gregorie Aslan, John Alderson, Tony Bonner, Howard Goorney, Terry Yorke gibi oyuncular rol almıştır.

Oyuncu ve müzisyen bir aileden gelen, tiyatro kökenli Peter Collinson, 1936 yılında İngiltere’de doğmuş, 1980 yılında Amerika’da ölmüştür. Yönetmen olarak dikkat çekici ilk uzun metraj filmi, 1967 yılında çektiği “The Penthouse” isimli filmidir. Abartılı seks iması ve şiddet karışımı sahneleriyle rahatsız edici bir içeriğe sahip olan bu gerilim filmi, birçok eleştirmen tarafından taciz, tecavüz ve şiddet sahnelerindeki estetikten ve incelikten yoksun pornografik çağrışımları dolayısıyla eleştirilmiştir. Yönetmen olarak en başarılı ve en bilinen çalışması 1969 yılında çektiği “The Italian Job” isimli suç macera filmidir. Diyalogları, oyunculuk performansları, aksiyon sahneleri ve sinematografik bazı özellikleri dolayısıyla gerek seyircinin gerekse eleştirmenlerin beğenisini kazanarak İngiliz Sineması’nın kült yapımları arasına giren The Italian Job, uzun yıllardır popülaritesini sürdüren bir yapım olmayı başarmıştır. Yönetmen olarak kısa ömrüne ve 13 yıllık meslek yaşamına çok sayıda sinema filmi, televizyon dizisi ve televizyon filmi sığdıran Peter Collinson, İngiltere ve Amerika’nın yanı sıra

Türkiye, İsrail, İran, Kanada, İspanya, Avustralya, Güney Afrika gibi birbirinden çok farklı ülkelerde filmler çekmiştir.

Peter Collinson'un azımsanmayacak bir bütçeyle, tüm sahnelerini Türkiye'de (İstanbul, Kuşadası, Efes Antik Kenti ve Ürgüp'te) çektiği ve Kurtuluş Savaşı'nın arka planında yaşananları kurgusal bazı olaylar üzerinden anlatan "You Can't Win 'Em All (Her Zaman Kazanamazsın/Paralı Askerler)" isimli macera filmi de - Türkiye için geçerli olmasa da- bilinen filmlerinden biridir. Filmin en önemli özelliği, kurgusal da olsa Türk Milli Mücadelesini çeşitli boyutlarıyla yabancıların gözünden yansıtmasıdır. Ayrıca Atatürk'ün yabancı bir aktör tarafından ilk kez canlandırılmış olması da filmi önemli kılan unsurlardan biridir (Şimşek Şişmanoğlu, 2012:5).

You Can't Win 'Em All (Her Zaman Kazanamazsın/Paralı Askerler), 24 Temmuz 1970'te Amerika'da gösterime girmiş, Türkiye'de gösterimi yasaklanmıştır. Filme ait yasak, Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü arşivindeki ilgili sansür karar defterinde, *"Kurtuluş Savaşımızı köylülerin bir ayaklanması, Mustafa Kemal'i basit bir ihtilalci olarak göstererek Mustafa Kayyam diye adlandıran gerçeğe ve tarihe aykırı olaylarla dolu, milli hislerimizi rencide eden ve tamamen memleketimizin aleyhine"* olması şeklinde gerekçelendirilmiştir. Hem Kurtuluş Savaşı hem de Atatürk'le ilişkilendirilerek yapılan değerlendirme 6, 7 ve 8. fıkralara dayandırılmıştır (Karadoğan ve Öztürk, 2022:238). Filmin yasaklanmasıyla ilgili olarak filmin yerli oyuncularını da dâhil birçok kişi tarafından ifade edilen farklı bir durum söz konusudur. Şöyle ki, filmin başrol oyuncularından Charles Bronson'la röportaj yapmak üzere randevu almadan film setine giden bir muhabirin bu isteği reddedilmiş, buna kızan muhabir filmin Türkiye aleyhinde bir içerik taşıdığını ve filmde Atatürk'e hakaret edildiğini iddia eden bir haber yapmıştır (Şimşek Şişmanoğlu, 2012:7). Kamuoyunun dikkatini çeken bu haberden sonra diğer gazeteler de filmle ilgili herhangi bir araştırma

yapmadan benzer haberler yayınlayınca kamuoyunda ciddi bir tepki olmuşmuş, sansür kurulu filmi yasaklamıştır. Oysa çekim öncesinde Türkiye’de konuyla ilgili birçok kurum tarafından son derece sıkı şekilde denetlenen ve desteklenen film, oldukça yüksek bir bütçeyle ve geniş imkânlarla ortaya çıkarılmış, Türkiye’deki çeşitli kurumlar da bu sürece farklı şekillerde katkı sağlamıştır. Söz konusu yasaktan sonra 2011 yılında TRT’deki bir programda filmin birkaç sekansı gösterilmiş, tamamı ise 26 Mayıs 2013’te Türkçe dublajlı olarak Movie Smart’ta yayınlanmıştır.

Film, maceraperest ikili Adam Dyer ve Josh Corey’in tam ortasına düştükleri Türk Kurtuluş Savaşı’nın arka planında yaşanan farklı olayları anlatmaktadır. Filmin konusu şöyledir: Osmanlı İmparatorluğu’nun son zamanlarıdır. Batı Anadolu bölgesi hala Yunan Ordusunun işgali altındadır. Kuvayi Milliye bir kurtuluş savaşı sürdürürken, Padişah’a bağlı güçler Yunanlarla iş birliği içinde hareket ederek direnişi kırma çabasındadır. Anadolu’daki savaş ve kargaşa yabancı fırsatçı maceraperestlerin de gözünü bu topraklara dikmesine sebep olmuştur. Amerikan Ordusunun eski askerlerinden Adam Dyer (Tony Curtis) ve Josh Corey (Charles Bronson)’un yolları bir şekilde Ege Denizi’nde makineli tüfek taşıyan bir mavnada kesişir. Silahların kime gideceği onlar için çok da önemli değildir. Bu ikili sadece silahları satarak kazanacakları parayı düşünmektedir. Zaten onları ve beraberlerindeki bir düzine paralı askeri bir arada tutan da bu çıkar birliğidir. Çıkarları o an neyi gerektiriyorsa onu yaparlar. Adam Dyer’in bir başka amacı da Türklerin el koyduğu ailesine ait gemiyi geri almaktır. İlk çıktıkları liman olan İzmir’de cinayet şüphelisi olarak tutuklanacaklarken askerlerle çatışır. Ardından önce Yunanlılarla kısa bir süre işbirliği yaparlar, sonrasında İstanbul Hükümeti’ne bağlı askerlerle anlaşır. Fırsat buldukça birbirlerine de kazık atmaktan geri kalmazlar.

İzmir'den sonra atlarla yola devam eden paralı askerler Balıkesir civarına vardıklarında onları daha önce Padişah'a bağlıyken şimdi kendi hesaplarına çalışan milis güçlerinin komutanı Yüzbaşı Ahmet Elçi (Fikret Hakan) ve askerleri durdurur. Yüzbaşı Ahmet ve Teğmen Enver (Salih Güney) Amerikalıları, emrinde oldukları bölge valisi Osman Bey'le görüştürürler. Osman Bey silahlarla ilgilenir gibi görünür ama asıl amacı hem üç kızını ve dadıyı hem de zimmetine geçirdiği son derece fazla olan (yaklaşık 12 ton) külçe altınlar ile Kanuni Sultan Süleyman'ın hazinesini trenle Kahire'ye taşıtmaktır. Vali Osman Bey, Amerikalı maceraperestlerle, Yüzbaşı Ahmet Elçi ve askerleri ile birlikte altınları ve kızlarını taşıyacak trene muhafızlık etmeleri için anlaşır. Adam Dyer'in ailesine ait geminin Vali Osman Bey tarafından geri alınmasına ve kafilenin İzmir'e gidip oradan gemiyle Kahire'ye gitmesi kararlaştırılır. Tehlikeli bir yolculuktur, nitekim tren yolda Kuvâyi Milliye askerlerinin saldırısına uğrar. Ancak trenin hem zırhlı oluşu hem de paralı askerlerin ağır silahlarla donatılmış olması sonucunda Kuvâyi Milliye askerleri geri püskürtülür. Trenin hasar görmesi ve demiryolunun tahrip olması dolayısıyla kafil yola atlı olarak devam eder. Mola verdikleri bir antik kentin yıkıntılarında Yüzbaşı Ahmet Elçi'nin Vali Osman Bey'e ait olan altınları alıp Roma'ya kaçmayı planladığı anlaşılır. Ahmet Elçi Yunanların ve onların iş birlikçilerinin yenileceği günlerin çok yakın olduğunu hissetmiştir ve kendisini bu kargaşadan sıyrmanın en kârlı yolunun bu kaçış olduğunu düşünmektedir. Daha sonra mola verdikleri bir köy aynı taraftan oldukları halde Yunanlar tarafından topa tutulur. Bu durumu fırsat bilen kızların dadısı Ayla, Yüzbaşı Ahmet Elçi'yi öldürür. Adam Dyer, Yunanlarla anlaşıp ateşkes sağlamaya çalışırken Dadı ile Josh Corey altın ve mücevherleri de yanlarına alarak kaçarlar. Bu sırada aniden ortaya çıkan Kuvayi Milliye uçakları Yunan birliğini yerle bir eder. Bunu fırsat bilen Adam Dyer ve birkaç paralı askerler bir Yunan kamyonuna atlayıp, kaçarak İzmir'e varırlar.

İzmir kargaşa içindedir. Büyük bir kalabalık, işgal kuvvetleriyle birlikte yakılıp yıkılmış şehri terk etmek için birbirlerini ezmektedir. Adam Dyer ve yanındaki diğer paralı askerler kaçmak için bulabildikleri bir gemide Josh Corey ile karşılaşırlar. Kaçmak için bindikleri gemiye Kuvayi Milliye kuvvetleri baskın yapar. Gemide kanlı bir çatışma başlamıştır. Buna rağmen gemi demir aldığı anda Türk donanmasına ait bir gemi tarafından önleri kesilir ve “Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti adına hepsinin tutuklandığı” kendilerine bildirilir. Hayatta kalan paralı askerler tutuklanarak karargâha götürülürler. Burada Adam Dyer ve Josh Corey (Atatürk olduğu varsayılan ama açıkça belirtilmeyen) Mustafa Kayhan’ın huzuruna çıkarılırlar. Kızların dadısı olarak bilinen Ayla da onun yanındadır. Aslında Ayla’nın Mustafa Kayhan’ın sağ kolu olduğu ve ilk andan itibaren paralı askerlerin attıkları bütün adımlardan karargâhı haberdar ettiği anlaşılır. Bu arada Mustafa Kayhan da paralı askerlerin taşıdığı altınlar veya silahların değil mücevher çantasının gizli bölümüne yerleştirilmiş, dünyada bir eşi daha bulunmayan tarihi bir Kur’an-ı Kerim’in peşindedir. Hz. Osman’dan kalan ve 13 yüzyıldır dini ve politik otoritenin bir sembolü olmuş bu kutsal kitabın yanlış ellere geçmesi halinde İslam dünyasının olumsuz bir biçimde yönlendirilebileceği endişesiyle en baştan beri bu Kur’an-ı ele geçirmeye çalışmıştır. Sonuçta Kur’an-ı Kerim’i alır altın ve silahlarla ilgilenmez. Bu iki Amerikalıdan hoşlanmamasına rağmen onları bağışlar ve bir daha dönmek üzere ülkeden ayrılmalarına izin verir.

Film genel olarak değerlendirildiğinde Türk Kurtuluş Savaşı esnasında ortaya çıkan kaos ortamında yaşanması muhtemel olaylar üzerine kurulu bir macera filmidir. Kurtuluş Savaşı’nın fon olarak kullanıldığı filmde, kurgusal bir olay dizisi içerisinde, kurgusal kişiler üzerinden gerçek olaylarla ilgisi olmayan bir hikâye anlatılmaktadır. Bu bağlamda filmde gerçeğe uygun ya da yakın olarak nitelendirilebilecek en önemli nokta olayların tamamının gerçek zamanda, gerçek bir çevrede geçiyor olması ve filmin sonunda açıkça belirtilmese de

Atatürk olduğu ima edilen Mustafa Kayhan isimli karakterin varlığıdır. Atatürk imasına sahip olan Mustafa Kayhan bu sahnede, karizmatik ve galip bir komutan, bir lider olarak resmedilmiştir. Bu yönüyle gerek sahne boyunca konuşmaları, gerekse tutumu itibariyle ortaya koyduğu otoritenin yanı sıra zeki, adil, dürüst, hoşgörölü ve daha birçok özel niteliğe sahip ideal bir kişilik olarak yansıtılmıştır. Mustafa Kayhan’a atfedilen söz konusu nitelikler bağlamında Atatürk’le ilişkilendirilebilecek tarihsel gerçeklere uygun bir bakış açısının varlığından bahsetmek mümkündür.

Filmde yaratılıp yansıtılan mekân ve zaman gerçeğe uygun niteliktedir. Yunan Ordusu’nun 1922 yılında İzmir ve çevresindeki işgali esnasında, Atatürk’ün önderliğinde Milli Kuvvetlerin bir yandan işgalci devletlerin ordularına bir yandan da işgalci devletlerle ittifak halindeki İstanbul Hükümeti’ne karşı başlattığı Milli Mücadele, filmde belirgin şekilde tarihsel gerçeğe uygun olarak yansıtılmaktadır. Bu doğrultuda film hikâyesi kapsamında, gerek diyaloglar aracılığıyla gerekse olayların ilerleyişıyle, -ağırlıklı olarak Yunan Ordusu olmak üzere- işgalci devletlerin orduları, İstanbul Hükümeti/Padişah’a bağlı güçler ve Milli Kuvvetler olarak üç farklı taraftan bahsedilmektedir. Filmin iki önemli karakterinin filmdeki taraflara ve olaylara yönelik değerlendirme ve yaklaşımı birbirinden farklılık göstermekte, farklı bakış açılarını temsil etmektedir. Şöyle ki, Adam Dyer’in olaylara yüklediği anlam ve bu olayların taraflarını tanımlaması, Josh Corey’e nazaran çok daha gerçeğe uygun ve olumludur. Josh Corey’in de temsil ettiği bakış açısına paralel olarak filmde genel anlamda Milli Mücadeleye, “iç savaş” şeklinde bakılıp mücadeleyi gerçekleştiren Kuvayı Milliye güçleri, dönemin batı dünyası ve basınında tanımlandığı biçimde “isyancı, çeteci, asi” gibi sıfatlarla nitelendirilmekteyken, Adam Dyer, farklı bir bakış açısı ve değerlendirmeyi temsil etmektedir. Ona göre, Türk halkı, bütün imkânsızlıklara rağmen idealleri doğrultusunda büyük bir fedakârlıkla bağımsızlık mücadelesi vermektedir. Adam Dyer, bu yaklaşımını yolculuk esnasında Dadı Ayla ile

konusurken *“o zavallı halk gözünü kırpmadan idealleri ve önderleri için ölüme gidebiliyorlar”* diyerek açık bir şekilde ifade etmektedir. Adam Dyer üzerinden, işgalcilere ve onlarla anlaşılan Sultan’a karşı mücadele veren, imkânsızlıklar yüzünden zavallı olarak nitelendirilen Türk halkının bağımsızlık ve özgürlük için ölüme gidebilecek fedakârlık ve kararlılıkla verdiği bu mücadeleye yönelik saygı dolu bir bakış açısı yansıtılmaktadır.

Aynı durum filmin son sekansında Türklerin İzmir’i geri almasından sonra ülkeden kaçmak üzere bir gemiye binen paralı askerler Adam Dyer ve Josh Corey’in kaçırmaya çalıştıkları mücevherlerle ilgili kendi aralarında konuşmaları esnasında da ortaya çıkmaktadır. Adam Dyer, kaçırmaya çalıştıkları hazineyle ilgili olarak *“bizim mücevherlerimiz”* diyen Josh Corey’e *“bizim mücevherlerimiz değil, buna müsaade edemem. Bu fakir halkın mücevherleri, daha doğrusu memleketi için çarpışan halkın... esas onların bunlara ihtiyacı var. Bizim için değil bunlar”* diyerek verilen mücadeleye bakış açısını dikkat çekici bir şekilde ortaya koymaktadır. Adam Dyer’in bu doğrultudaki diyaloglarında Türk halkının içinde bulunduğu durum, verdiği mücadele, gösterdiği fedakârlık, yaşanan olaylar, ortaya çıkan gelişmelerle ilgili ipuçları yer almaktadır. Bu bakış açısı, batı dünyası ve özellikle Avrupa Devletleri’nin Türk Kurtuluş Savaşı’na yönelik yaklaşımından çok farklı ve tezattır. Çünkü Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmı, gerek siyasetçiler, gerek basın kuruluşları ve gerekse bu ikisinin etkisiyle şekillenen toplumsal bakış açısı itibarıyla Türk halkının verdiği mücadeleyi yersiz bir isyan olarak görmüş, hakkaniyetten uzak bir değerlendirmeye karşısında yer almıştır.

Filmde böyle bir amaç güdülmemesine rağmen Türk halkının bağımsızlık mücadelesi ve bu doğrultuda ortaya koyduğu büyük fedakârlık sadece Adam Dyer’in konuşmalarıyla değil, çeşitli durumlar ve görüntüler aracılığıyla da ortaya çıkmaktadır. Kuvayi Milliye güçlerinin tüm imkânsızlıklara rağmen ölümü göze alarak trene saldırı düzenlemesi büyük bir cesaret ve fedakârlık örneği

olarak değerlendirilebilir. Çünkü sayıları ne kadar fazla da olsa yeterli savaş donanımına sahip olmamaları, atlarının ve silahlarının Osman Bey'in ve paralı askerlerin ellerindekilerden çok daha zayıf ve yetersiz olmasına rağmen böyle bir saldırı gerçekleştirmeleri, inanmışlıklarını, kararlılıklarını ve fedakârlıklarını belirgin şekilde göstermektedir. Hiç çekinmeden ölüm pahasına bir saldırı gerçekleştirmişler ancak bu saldırı Ahmet Elçi'nin son derece güçlü silahlara sahip olan adamları tarafından püskürtülmüştür. Filmin bu doğrultudaki diğer sahneleri de dikkate alındığında Türk Milleti'nin Atatürk önderliğinde yetersiz silah, cephane ve teçhizata rağmen birçok cephede aynı anda yedi düvele karşı başlattığı bağımsızlık savaşındaki kararlılığının gerçeğe uygun şekilde yansıdığı söylenebilir. Bu bağlamda tarihi gerçeklerle uyumlu bir başka önemli nokta da Kurtuluş Savaşı'nın yokluk ve imkânsızlıklarla, tamamen Türk Milleti'nin fedakârlığıyla ve milletin bu mücadeleye topyekûn katılımıyla yürütüldüğüdür.

Filmde anlatılan hikâye doğrudan doğruya Milli Mücadele ile ilgili olmadığı için hikâye içerisindeki sadece belirli durumlar, diyaloglar ve görüntüler tarihsel bağlamda değerlendirilecek niteliktedir. Bu yönüyle özellikle konuşmalar aracılığıyla sık sık değinilen ve tarihsel bağlama uygun olan en dikkat çekici nokta, İstanbul Hükûmeti ile işgalci devletler arasında informal bir ittifak olduğudur. Günümüzde o dönemi farklı yönleriyle araştıran birçok tarihçi ve araştırmacının görüş birliği ettiği söz konusu ittifak, özellikle paralı asker olarak Anadolu'ya gelip Sultan'a bağlı kuvvetlere katılan ve silah satarak kişisel menfaat elde etmenin peşinde olan iki Amerikalı maceraperest Josh Corey ve Adam Dyer'in konuşmaları aracılığıyla belirgin şekilde ifade edilmektedir. Bu doğrultuda en bariz örnek, Corey ile Dyer'in filmin hemen başlarında yer alan ve bir anlamda dönemin siyasi durumunu özetleyen konuşmalardır. Dyer ile Corey teknede taşıdıkları silahlar üzerine konuşurlarken Corey; silahların parasını Sultan'ın peşin olarak ödeyebildiğini, halkın Mustafa Kayhan'la birlikte rejime karşı da mücadele ettiğini, Sultan'ın arkasında İtilaf Devletlerinin olduğunu bu

yüzden de kaybetme ihtimali bulunmadığını söylemektedir. İşgal devletleriyle ittifak halinde olan Sultan’ın parasını peşin ödeyerek satın aldığı silahlar Mustafa Kayhan önderliğindeki halka karşı kullanılmak üzere alınmaktadır. Dolayısıyla milli güçler tarafından verilen mücadele sadece işgalci devletlere yönelik değil aynı zamanda İstanbul Hükümeti ve Sultan’a karşı da verilmektedir. Tarihsel gerçekler bağlamında değerlendirildiğinde İstanbul Hükümeti’nin, Atatürk’ü ve Kuvayı Milliye’yi engellemek adına doğrudan silahlı çatışma söz konusu olmasa da birçok yola başvurduğu, bu doğrultuda sert önlemler aldığı ancak başarılı olamadığı tartışmasız bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Fimsel olaylar çerçevesinde de Sultan’ın, topyekûn mücadele veren halkı ve mücadele önderi Mustafa Kayhan’ı durdurabilmek adına birçok adım attığı yansıtılmaktadır. Dyer, Corey ve diğer paralı askerlerin Padişah’ın güvenilir kullarından ve Bölge Valisi Osman Bey’in başyaverlerinden Yüzbaşı Ahmet Elçi ile tanıştıkları sahnede sıklıkla ayaklarından ve kollarından asılmış olan köylüler görülür. Ahmet Elçi’nin konuşmalarından, bu köylülerin, Sultan’a rağmen Mustafa Kayhan’la birlikte mücadeleye kalkışıp itaatsizlik edenlerden oldukları için cezalandırıldıkları anlaşılmaktadır.

Filmde, Sultan’ın işgalci devletlerle ittifakının diyaloglar üzerinden yansıtıldığı dikkat çekici örneklerden biri de, Anadolu’nun her yerinde yaşanan fakirlik ve yokluğa rağmen, halkı ve ülkeyi umursamadan kendine biat etmiş elitlerle son derce lüks içinde yaşayan, eğlenceler düzenleyen Bölge Valisi’nin konağındaki konuşmalarda ortaya çıkmaktadır. Vali Osman Bey, Amerikalı paralı askerlerle trene eşlik etmeleri için anlaşma yaparken “*şu sıralarda Mustafa Kayhan’ın ordusu, müttefikimiz olan Yunan Ordusu’nu Afyon’dan püskürttü*” diyerek İstanbul Hükümeti’nin Yunanlılarla ittifak halinde olduğunu bizzat ifade etmektedir. Söz konusu ittifak durumu, verilen bu örneklerin yanı sıra filmdeki farklı sahnelerde çeşitli biçimlerde biraz da abartılarak sıklıkla vurgulanmaktadır. Sultan’ın ittifak yoluyla sorunları çözme gayreti içinde olduğu(!) ve her şeyin

düzelip yoluna girme ihtimali söz konusuysen(!), Mustafa Kayhan ve beraberinde mücadele veren güçlerin başlattıkları isyanla(!) tüm halkı zorlu bir maceraya sürükledikleri fikrini yaratmak adına ittifak durumunun sıklıkla dile getirildiğini söylemek mümkündür.

Filmde Efes, Kapadokya, İzmir, İstanbul gibi Türkiye'nin tarihi ve doğal güzelliklerini gösterecek nitelikte seçilmiş mekânlarda çekilen görüntülerle dönemin savaş, yoksulluk, imkânsızlık, kaos ve benzeri ortamlarını yansıtan bir sanat yönetimi söz konusudur. Ayrıca genel anlamda yeterince araştırma yapılmadan tamamen oryantalist bir bakış açısıyla hazırlanmış dekor ve kostümler kullanılmıştır. Örneğin Vali Osman Bey'in konağındaki eğlence sahnelerinde kullanılan bütün kostümler, Osman Bey'in kızlarının giysileri, düğün yapılan köydeki köylülerin kıyafetleri vb. tamamen oryantalist bir bakış açısının ürünü olarak dönemi ve coğrafyayı yansıtmayacak niteliktedir. Bütün bunlar topyekûn dikkate alındığında, tarihsel bir bakış açısıyla dönemi yansıtmaya adına yeterli düzeyde ve nitelikte olmadıkları belirgin şekilde görülmektedir. Bu bağlamda görsel olarak dönemin şartlarını yansıtmaya en yakın unsurların, Anadolu halkına ve Kuvayi Milliye askerlerine ait görüntüler olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar da oryantalist bir yaklaşımın ürünü olsa da halkın kıyafetleri ve yaşam biçimi yaşanan fakirliği ve içinde bulunulan imkânsızlıkları yansıtırken, ara ara görünen Kuvayi Milliye güçleri düzenli bir ordu görüntüsünden uzak, gönüllülerden oluşan askeri bir güç izlenimi vermektedir.

Film aslında, Türk Kurtuluş Savaşı yıllarında dönemin Osmanlı Padişahı için çalışan bir paralı asker ve silah satıcısı olan Corey ile öncelikle ailesine ait olan ve Osmanlı Hükümeti'nin el koyduğu gemiyi kurtarmanın peşinde olan Dyer'in macerasından ibarettir. Bu doğrultuda karşılıklı atışmalar, imalı sözler, espriler ve mizah içeren sahnelerle Amerikan aksiyon filmlerinin klasik yapısına sahiptir. Anadolu'da yaşanan kaos ortamı filmin fonunu oluşturmaktadır. Öyle ki, filmde

Kurtuluş Savaşı’ndan ziyade hemen hemen tüm oyun kişileri üzerinden yansıtılan kişisel çıkarlara yönelik hikâyeler ön planda tutulmuştur. Josh Corey, Adam Dyer ve Vali Osman Bey’in dışında Yüzbaşı Ahmet Elçi de kişisel menfaatlerinin peşindedir. Mola verdikleri antik kentin yıkıntılarında Yüzbaşı Ahmet Elçi’nin Vali Osman Bey’e ait olan altınları alıp Roma’ya kaçmayı planladığı anlaşılır. Başlarda Mustafa Kayhan’ın verdiği mücadeleye bir macera olarak bakan Ahmet Elçi ilerleyen süreçte Yunanların ve onların iş birlikçilerinin yenileceği günlerin çok yakın olduğunu hissetmiştir ve kendisini bu kargaşadan sıyrmanın en kârlı yolunun bu kaçış olduğunu düşünmektedir.

Kurtuluş Savaşı’nda elde edilen zaferin bir göstergesi olarak Yunanlıların İzmir’de yaşadığı büyük hezimet ve verilen mücadelenin başarılı sonucunu yansıtan son sekans, filmde anlatılan olayların tarihsel bağlamında ele alındığı en dikkat çekici kısımdır. Yalnızca kazanılan zafer noktasında değil aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışı, yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu, Atatürk’ün zeki, başarılı ve karizmatik bir lider olarak bu süreçteki etkinliği de belirgin şekilde yansıtılmaktadır. Ayrıca Amerikalı iki maceraperestin Atatürk olduğu ima edilen Mustafa Kayhan’la görüştükleri sahnede, Mustafa Kayhan’ın silahlar, hazine ve altınları umursamayıp Hz. Osman’ın Kuran-ı Kerim’inin önemi üzerinde durması, yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin manevi temelleri ve Atatürk’ün bu doğrultudaki yaklaşımı açısından son derece dikkat çekicidir. Tarihsel gerçekler doğrultusunda değerlendirildiğinde filmin tarihsel bağlama en uygun bakış açısının bu sahnede ortaya koyulduğunu söylemek mümkündür.

Genel olarak filmde, Türk Kurtuluş Savaşı’nın arka planında yaşanan toplumsal ve siyasal dinamiklere yer verilmemiş, olaylar daha çok Amerikan karakterlerinin gözünden ve batılı kaynakların dönem ve olaylara yaklaşımı üzerinden aktarılmıştır. Bu da, tarihsel olayları uluslararası bir izleyiciye sunarken, anlatının Amerikalı izleyicilere hitap edecek şekilde şekillendirilmesine neden olmuştur.

Ayrıca, savaşın gerçekçi bir tasvirinden ziyade, Amerikalı iki karakterin odakta yer aldığı kahramanlık ve aksiyon unsurlarının ön planda tutulduğu bir anlatım tercih edilmiştir.

SONUÇ

Türk Milleti'nin Kurtuluş Savaşı'nda ortaya koyduğu mücadele, dünya tarihinde benzeri nadir görülen bir kahramanlık hikâyesidir. Kadınıyla erkeğiyle, genciyle yaşlısıyla bütün bir milletin bütün imkânsızlıklara rağmen fedakârlık, azim ve kararlılıkla sergilediği bu büyük mücadele, gerek süreç gerekse sonuç itibarıyla birçok millete örnek olmuştur. Ortaya koyulan bu destansı mücadele, birçok filme konu olmuş, Kurtuluş Savaşı'nı ele alan çok sayıda film çekilmiştir. Söz konusu mücadelenin yarattığı tarihi atmosfer, yabancı film insanların da esin kaynağı olarak ilgisini çekmiştir. Bu bağlamda İngiliz yönetmen Peter Collinson, 1970 yılında, Türk Kurtuluş Savaşı'nı konu alan ve Charles Bronson, Tony Curtis, Michele Mercier gibi dünya çapında tanınan oyuncuların rol aldığı, Hollywood yapımı "You Can't Win 'Em All (Her Zaman Kazanamazsın/Paralı Askerler)" isimli bir film çekmiştir. Film, yabancı bir yönetmenin Kurtuluş Savaşı'nı, Kuvayı milliyetçi güçlerini, Atatürk'ü ve Türk Milleti'nin verdiği bağımsızlık mücadelesini yabancı bir sinema insanının bakış açısıyla yansıtmaya çalıştığından oldukça önemlidir.

Bu çalışmada, You Can't Win 'Em All filminin Türk Kurtuluş Savaşı'nı nasıl ele aldığı incelenerek, yapının Kurtuluş Savaşı döneminde yaşanan olayları ve dönemin atmosferini yansıtmaya biçimi ele alınmıştır. Film, Hollywood yapımı olması ve yabancı bir yönetmen tarafından çekilmesi nedeniyle, Kurtuluş Savaşı'nı uluslararası bir perspektiften değerlendirme adına özel bir örnektir. Tarihsel film analizi modeliyle yapılan değerlendirme, filmin tarihi olayları dramatik unsurlar ve aksiyon odaklı bir anlatım ile şekillendirdiğini, bu süreçte ise oryantalist bir bakış açısının etkisiyle bazı tarihsel gerçekliklerden uzaklaştırıldığını ortaya çıkarmıştır.

Filmin karakterleri, dönemin politik dengelerini ve savaşın etkilerini yansıtmakla birlikte, ağırlıklı olarak Hollywood anlatı yapısına uygun bireysel kahramanlık temasının öne çıkarıldığı bir anlayışla dizayn edilmiştir. Bu durum, Kurtuluş Savaşı’nın kolektif mücadelesini tam anlamıyla yansıtmak yerine, daha çok iki maceraperestin Anadolu’da yaşanan savaş ortamındaki serüveninin macera filmi unsurlarına ağırlık veren bir yaklaşımla anlatılmasına yol açmıştır. Buna bağlı olarak, You Can’t Win ‘Em All, Kurtuluş Savaşı’nı uluslararası sinema izleyicisine taşıyan nadir yabancı yapımlardan biri olarak dikkat çekmekte, ancak tarihsel olayları daha çok bir eğlence unsuru çerçevesinde ele almaktadır. Bu nedenle, film dönemi yansıtan ve dönemin olaylarına ışık tutan belge nitelikli tarihsel anlatı olmaktan ziyade, dönem atmosferinden esinlenen ve dönemi arka plan fonu niteliğinde kullanan bir kurgu olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla You Can’t Win ‘Em All (Her Zaman Kazanamazsın/Paralı Askerler) isimli filmin doğrudan Türk Kurtuluş Savaşı’nı ele alan bir film olduğunu ve film hikâyesinin bu doğrultuda oluşturulduğunu söylemek mümkün değildir. Kurtuluş Savaşı’nı fon olarak kullanan ve bu vesileyle Kurtuluş Savaşı’na dair bir takım olaylara yer veren, kendine has bir hikâyeye sahip sıradan bir macera filmi nitelendirmesi, film adına çok daha doğru bir nitelemedir.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Feyzioğlu, Turhan. (1986). “Millî Kurtuluş Önderi Atatürk ve Milletlerarası Etkisi”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 3, Sayı 7, ss. 13-48.
- Karadoğan, Ali. Öztürk, Semire Ruken. (2022). *Türkiye’de Sinema Sansürünün Tarihi 1932-1988 Sansür Karar Defterleri Üzerine Bir İnceleme* 2. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Karagülmez, Müjdat (2019). “Macarların Gözüyle Milli Mücadele ve Türk İmajı”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 17, Sayı 3, ss. 493-518.
- Kırışman, Mustafa (2014). “Büyük Taarruz’dan İzmir’in Kurtuluşuna Fransız Kamuoyunda Türk Ordusu İmajı”, *Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu Bildiriler Kitabı* Cilt II, ss.1099-1112, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara.
- Okur, Mehmet. (2024). “Büyük Taarruz Sürecinde ABD Basınında Yunan Propagandası ve Türk Zaferine Bakış”, *XIX Türk Tarih Kongresi Bildiriler Kitabı* VII. Cilt, ss. 83-114, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Öğreten, Ceyhun. (2022). “Amerikan Basınında Türk Millî Mücadelesi: 19 Mayıs 1919 - 23 Nisan 1920”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 18, Sayı 35/Bahar, ss. 165-204.
- Şimşek Şişmanoğlu, Şehnaz. (2012). “Cibali’nin Yasaklanmış Hollywood Filmi”. *Panorama Khas* (Yaz sayısı), ss. 4-7.

Vlašić, Anđelko. (2017). “Hırvatistan Kaynaklarına Göre Mustafa Kemal Atatürk ve Kurtuluş Savaşı”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt 33, Sayı 96, ss. 47-68.

Yağcı Aksel, Sevgi Can. (2018). “Macar Basınında Türkiye: Küçük Asya’nın Büyük Direnişi (1920-1923)”, Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi, 5(2), ss. 53-84.

Gazeteler:

Daily Mail, 15 Ekim 1919

Daily Mail, 14 Haziran 1920

Daily Mail, 20 Temmuz 1920

Daily Mail, 02 Eylül 1922

Daily Mail, 15 Eylül 1922

New York Times, 01 Mart 1920

New York Times, 15 Mart 1920

New York Times, 13 Mayıs 1920

New York Times, 03 Temmuz 1920

New York Times, 07 Temmuz 1920

New York Times, 08 Eylül 1920

New York Times, 10 Temmuz 1921

New York Times, 01 Şubat 1922

New York Times, 15 Temmuz 1922

The Washington Times 11 Temmuz 1919

EXTENDED ABSTRACT

(A FOREIGN DIRECTOR'S FILM ON THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE)

Introduction

The perspectives and evaluations of foreign states, politicians, journalists, intellectuals, and societies regarding the struggle of the Turkish people under the leadership of Atatürk during the years of the Turkish War of Independence were naturally shaped by personal or national interests. However, this situation changed following the end of the war and the remarkable victory achieved by the Turkish Nation despite overwhelming adversities. The significance and implications of this struggle were not only recognized by the Turkish Nation but also understood more clearly by all of humanity, particularly by nations under colonial rule and oppression. In this context, more distinct and positive assessments emerged over time regarding both the Turkish National Struggle and the role of Atatürk in this historical process.

The struggle undertaken by the Turkish Nation during the War of Independence constitutes a rare heroic narrative in world history. This extraordinary effort, carried out by the entire nation—men and women, young and old—with immense sacrifice, determination, and perseverance despite severe limitations, has served as an inspiration for many nations both in terms of its process and outcome. The Turkish National Struggle has also captured the interest of foreign artists and filmmakers. Notably, the British director and producer Peter Collinson directed a Hollywood film in 1970 titled *You Can't Win 'Em All*, which focused on the Turkish War of Independence and featured world-renowned actors. The film is particularly significant as it reflects the War of Independence, the Kuvayi Milliye forces, Atatürk, and the Turkish Nation's struggle for sovereignty from the perspective of a foreign filmmaker.

Method and Purpose

This study aims to analyze how the 1970 film *You Can't Win 'Em All* represents the Turkish War of Independence. Employing a qualitative research approach based on the general screening model, the study conducts a historical film analysis of Peter Collinson's production. The research seeks to examine how the Turkish War of Independence has been portrayed through the cinematic lens of a foreign director. In addition to assessing the film's cinematographic quality, this study investigates the extent to which the film presents a historical perspective on the events and figures of the period. Furthermore, it explores

whether the film successfully contextualizes the Turkish War of Independence within its historical framework.

Findings

Produced in Hollywood and directed by Peter Collinson, the film follows the story of two American mercenaries who arrive in Turkey and unexpectedly find themselves entangled in the Turkish War of Independence. Rather than providing a strictly historical account, the film employs a dramatic narrative that prioritizes action and adventure elements. This study conducts a detailed analysis of the characters, plot, and historical context portrayed in the film.

When examined holistically, the film presents itself as an adventure movie set against the backdrop of the chaotic environment that emerged during the Turkish War of Independence. The narrative does not directly recount actual historical events but rather constructs a fictional story with fictional characters in a hypothetical series of events. The most historically significant aspect of the film is that it takes place in a real temporal and geographical setting. Additionally, a character named Mustafa Kayhan appears toward the end of the film, implicitly representing Atatürk, although his identity is not explicitly stated. In this final scene, Mustafa Kayhan is portrayed as a charismatic and victorious commander and leader. His depiction aligns with Atatürk’s known characteristics—intelligence, fairness, honesty, tolerance, and strong leadership—all of which are conveyed through both his dialogue and demeanor in the scene. In this respect, the portrayal of Mustafa Kayhan reflects a perspective that is largely consistent with historical realities and can be associated with Atatürk.

The film’s fidelity to historical accuracy is evaluated through the lens of the relationship between history and cinema. As a product of Hollywood cinema, the film reconstructs the historical atmosphere within the framework of an adventure film rather than adhering strictly to historical narration. While the Turkish War of Independence serves as a backdrop, the film’s primary focus is on individual heroism rather than the collective struggle of the Turkish people. This approach is influenced both by the historical realities of the period and by Hollywood’s conventional narrative techniques, which often prioritize personal heroism over broader socio-political movements.

Additionally, the film does not delve into the social and political dynamics underlying the Turkish War of Independence. Instead, events are predominantly portrayed from the perspective of the two American protagonists, adhering to a Western-centric approach to history. This stylistic choice aligns with the

tendency of Hollywood cinema to frame historical events in a manner that appeals to American audiences while simultaneously providing an international perspective. Consequently, rather than offering a realistic depiction of the war, the film constructs a narrative that prioritizes action, adventure, and heroism through the lens of its American characters.

Conclusion and Discussion

In conclusion, while *You Can't Win 'Em All* is one of the few international productions that presents the Turkish War of Independence to a global audience, it does so primarily within the framework of an adventure film rather than a historically accurate account. The film is not a documentary or a direct historical narrative that aims to shed light on the events of the period. Instead, it utilizes the War of Independence as a backdrop for an independent fictional story. Therefore, it would be more accurate to classify as a conventional adventure film that integrates elements of the War of Independence into its setting rather than as a film that genuinely depicts the historical realities of the war.

Ultimately, the film reflects Hollywood's approach to historical narratives, where entertainment value often takes precedence over historical accuracy. While the film acknowledges the existence of Atatürk and highlights certain aspects of the Turkish struggle, it does not comprehensively address the broader social and political dimensions of the War of Independence. Consequently, *You Can't Win 'Em All* remains an example of how historical periods can be utilized as cinematic backdrops rather than being presented with full historical authenticity.